

TÜRKİYE'DE GÜVENLİK HİZMETİ OLARAK ÖZEL VE GÖNÜLLÜ GÜVENLİK

Private and Volunteer Security As Security Services in Turkey

Ali KUYAKSIL*
Musa TİYEK**

Özet

Sosyal bir varlık olan insanlar toplu halde yaşamaktadırlar. Toplu halde yaşayan bu insanlar devlet olarak örgütlenmiş ve güvenliklerini, devletçe kurulan kolluk güçleri vasıtasıyla sağlama yoluna gitmişlerdir. Ancak bilim ve teknolojinin gelişmesi neticesinde gerek insanların kişisel, gerekse de devlet anlayışlarında birtakım değişimler meydana gelmiştir. Devletler artık güvenliğin sağlanması için devlet tekelini kaldırıp, özel ve gönüllü güvenliğin çalışmasına da izin verme, hatta bu sistemleri teşvik etme yoluna gitmektedirler. Gönüllü güvenliğin olumsuz olan tarafı, bazı kişilerin devleti koruma adına, yetkisiz ve illegal metotlarla güvenlik hizmetlerine müdahale etmesi olayıdır. Hem yasal dayanağı olmayan hem de yaptıkları hareket yasalarca yasaklanmış olan bu kişilerin faaliyetleri demokratik toplumlarda kabul edilemeyecek bir durumdur. Bu kişilerin engellenmesi; toplumda devletin resmî güvenlik güçleri ile adalet ve ceza sistemlerine olan güven duygusunun geliştirilmesine bağlıdır.

Gerek özel güvenlik, gerekse de gönüllü güvenlik, yasal sorunları giderilerek daha verimli bir hale getirildiğinde, ülkenin genel güvenlik sistemi gelişmiş olacaktır. Gelişmiş ve kontrol alanı genişlemiş bir güvenlik sisteminde ise kanun dışı olarak faaliyet gösterecek gönüllüler türemeyecektir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik Hizmeti, Özel Güvenlik, Gönüllü Güvenlik.

Abstract

As being social, people live in society. As a necessity of living in society, they need to be organized as state and their security is provided by security forces. But, because of advances in science and technology, understanding of individuals and state has been changed too much. In order to provide national security, states has tried to provide private and volunteer forces besides state forces.

The disadvantage of volunteer security forces is the illegal use of authority given by the state. The illegal activities of these forces do not have legal basis and are forbidden by the laws. This case is considered unacceptable in democratic societies. The control of these forces depends on the development of feeling of mutual dependability between state police security forces and systems of justice and punishment.

If private and volunteer security is to become effective, without any legal problems, the general security of the state is achieved. In this case, no volunteers who uses authorities illegally will be in the system.

Key Words: Security Service, Private Security, Volunteer Security

* Emniyet Amiri, Polis Akademisi Gaziantep Polis Meslek Yüksek Okulu.

** Emniyet Amiri, Mardin Emniyet Müdürlüğü.

Giriş

İnsan hayatı sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı gerektiren bir hayat tarzıdır. Bu nedenle insanlar tarih boyunca devlet şeklinde örgütlenerek birlikte yaşama yolunu seçmişlerdir. Fakat bu birlikteliğin sürdürülebilmesi toplumda belli bir düzen ve güven ortamının sağlanmasına ve sağlanan güven ortamının devam ettirilmesine bağlıdır. Toplumda düzenin ve güven ortamının sağlanması görevi de devletlerin görevi olmuştur. Devletler 20. Yüzyılın başlarına kadar bu görevlerini kurdukları kamu kolluk kuvvetleri eliyle yapma yoluna gitmişlerdir (Fındıklı, 1997:4).

Globalleşen dünyada gelişmiş ülkelere paralel olarak ülkemizde de özel ve gönüllü güvenliğin, güvenlik hizmetleri alanında faaliyet göstermelerine izin verilmiştir. Özel ve gönüllü güvenliğin güvenlik hizmetleri alanında çalışmalarına izin verilmesi yanında, ülkemizde herhangi bir yasaya dayanmadığı halde, yetkisiz olarak güvenlik hizmetleri alanında çalışan ve sayısı konusunda herhangi bir istatistikî bilginin dahi bulunmadığı güvenlik şirketlerinin bulunduğu da bir gerçektir.

Yukarıda sayılan gelişmelere paralel olarak gerek dünyada güvenlik anlayışındaki gelişmeler, gerekse de bu anlayışın ülkemizdeki yansımaları çalışmamıza konu olarak seçilmiştir. Konu kavram, kurum, tarihçe, gönüllü sunuluş ve uygulamalar açısından değerlendirilerek bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Güvenlik Hizmeti Kavramı

İnsanlar yapıları itibarıyla toplu yaşamak zorunda olan varlıklardır. İnsanlardaki bu toplu yaşama ihtiyacı, bulunulan toplulukta güvenliğin ve düzenin sağlanması ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. İnsanların gerek toplu yaşama, gerekse de düzenli ve güvenli bir ortamda yaşama ihtiyaçları devlet olarak teşkilatlanmaları sonucunu vermiştir. Devlet olarak örgütlenen toplulukların (kamunun) düzenini ve güvenliğini sağlama görevleri de devletin başta gelen görevi olmuştur. Devletler bu görevlerini polis ve diğer kolluk kuvvetleri eliyle yaparlar. Devletlerin polis ve diğer kolluk güçleri vasıtasıyla yerine getirdikleri bu görev, asayiş sağlama, emniyet ve güvenliği sağlama gibi kavramlarla ifade edilmektedir (Ayдын,1996a:1).

Tanımı

Güvenlik, devletin, kamu düzeninin, çalışma hayatının, hayat hakkının, kişisel hak ve hürriyetlerin, can ve mal emniyetinin korunmasından, çeşitli kaza ve yangınların verecekleri zararlara karşı korunmaya kadar çok geniş kapsamlı bir deyimdir. Güvenlik, geniş kapsamı olan bir deyim olduğundan, bahsedilen konuya göre tanımı değişebilmektedir.

Güvenliği kısaca kişilerin canlarının, mallarının, ırz ve namuslarının her türlü tehdit, saldırı ve kazalara karşı korunmasıdır şeklinde tanımlamamız mümkündür. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu ise “Polis, asayiş, amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder.”¹ diyerek güvenlik kavramının tanımını başka bir şekilde yapmıştır.

Önemi

Güvenlik hizmeti gerek toplum hayatındaki önemi, gerekse de sunulmasındaki zorluklar açısından büyük önem arz eden bir kamu hizmetidir. Bu hizmet, insanların toplumsal hayatlarında kamu düzenini sağlayarak, birlikte yaşamalarına imkan vermesi dolayısıyla vazgeçemeyecekleri birincil ihtiyaçlarındandır. Çünkü insanların güvenlik ihtiyaçları karşılanmayınca diğer ihtiyaçlar ihtiyaç olarak görülmez. Diğer ihtiyaçların ortaya çıkabilmesi için öncelikle insanların can ve mal güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir (Aydın, 2002:124-126).

Niteliği

Güvenlik hizmeti bir kamu hizmeti olduğundan kamu hizmetlerinin sahip olduğu genel niteliklere sahiptir. Bu çerçevede:

- 1) Güvenlik hizmeti bir kamu hizmeti olması dolayısıyla kamu hizmeti niteliğindedir,
- 2) Güvenlik hizmeti sunulurken doğan zararlardan devlet yani idare sorumludur,
- 3) Yargısal denetimi idarî yargı mercilerince yapılır,
- 4) Güvenlik hizmeti genellikle profesyonel olarak sunulur.

Güvenlik hizmetinin bir kamu hizmeti olması dolayısıyla sahip olduğu ve yukarıda sıralanan niteliklerine ek olarak sunulan hizmetin güvenlik hizmeti olması dolayısıyla ayrıca sahip olduğu bazı nitelikler de şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Güvenlik hizmeti önleyici ve koruyucu niteliklere sahiptir,
- 2) Güvenlik hizmeti sunan kişilerin silah kullanmaya kadar gidebilen zor kullanma yetkisi vardır,
- 3) Güvenlik hizmeti demokratik, otoriter veya baskıcı gibi çeşitli sistem ve metotlarla sunulabilir(Aydın,1996a:13-14).
- 4) Güvenlik hizmeti halk tarafından rutinde yani normal zamanlarda lüzumsuz, acil durumlarda ise yetersiz olarak değerlendirilmektedir (Ünal, 2000:11).

1 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, md. 1, R.G. 14.7.1934., S. 2751.

Özellikleri

Güvenlik hizmetlerinin kendine has bazı özellikleri vardır. Bu özellikleri genel olarak şu şekilde sıralamamız mümkündür:

- 1) Güvenlik hizmeti günün 24 saatini kapsayan sürekli bir hizmettir. Hizmetin etkin ve kesintisiz olarak sürdürülebilmesi için nöbet sistemi geliştirilmiştir,
- 2) Güvenlik hizmetleri mekan ile ilgilidir. Her güvenlik birimi kendi sorumluluk alanının güvenliğini sağlamakla görevlidir. Ancak her güvenlik biriminin sağladığı hizmetten diğer güvenlik birimleri de faydalanırlar. Dolayısıyla sunulan her güvenlik hizmetinin ülke güvenliğine katkısı vardır. Ayrıca ihtiyaç halinde, yetkili kişilerin talimatıyla güvenlik güçleri birbirlerine yardımcı olurlar,
- 3) Güvenlik hizmeti sunan kişiler, yasalarda belirlenen şekil ve şartların oluşması durumunda, yasalarda belirtildiği şekilde zor kullanma yetkisine sahiptirler,
- 4) Güvenlik hizmeti sunan kişiler zor kullanma yetkisinin gereği olarak yasalarda belirtildiği şekilde silah taşıma yetkisine de sahiptirler,
- 5) Güvenlik hizmeti sunan kişiler genellikle üniforma giyerler (Kuyaksil, 2001:85). Ancak yasaların izin verdiği bazı görevleri sivil kıyafetle yaparlar.

Türkiye’de Güvenlik Hizmeti Sunan Kurumlar

Ülkemizde güvenlik hizmeti sunan kurumları çeşitli ayrımlara tabi tutarak inceleyen yazarlar vardır. Farklılık genellikle sahil güvenlik teşkilatının yeri, özel kolluk kuvvetleri ile polisin özel mahiyetteki birimleri arasındaki ayrım ve yardımcı kolluk kişi ve kuvvetlerinin hangi kategoriye gireceği konularında görülmektedir (Aydın,1996a:14). Ancak biz burada incelediğimiz konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bu kurumları üçlü bir ayrıma tabi tutacağız.²

Kamu Kolluk Kuvvetleri

Genel Kolluk

Ülkemiz sınırları içerisinde genel emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin bozulması için önlemler alma, suç ve suçluları tespit ederek yakalama ve yargı organlarına sevk etme görevlerinin yasalarca verildiği teşkilatlar genel kolluk kuvvetleri olarak tanımlanmaktadır (Yaşar, 1998:22).

Genel kolluk hizmetlerini yerine getiren polis belediye hudutları içerisinde, jandarma polisin teşkilatlanmadığı kırsal alanlarda, sahil güvenlik ise sahil ve göllerde görev yaparlar.

² Kolluk çeşitleri ve değişik sınıflandırmalar için bakınız; (Şafak veBıçak, 1999:75-89; Yaşar,1998:22-42; Kuyaksil, 2000:14-18).

Özel Kolluk

Genel kolluk kuvvetleri dışında kalan ve kendi özel kanunlarının koyduğu esaslar dahilinde kurulup, bu kanunlarda belirlenen görevleri yapan kuruluşlardır. Özel kolluk güçlerine kendi hizmet sahalarında güvenliği sağlamak amacıyla yasalarla silah taşıma ve kullanma yetkisi de verilmiştir.

Ülkemizde faaliyet gösteren başlıca özel kolluk kuruluşları aşağıda sıralanmıştır:

- a) Belediye Zabıtası
- b) Liman Zabıtası
- c) Orman Muhafaza
- d) Gümrük Muhafaza

e) Özel Güvenlik Teşkilatları: 2495 Sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanuna göre kuruldukları kurumu korumak üzere oluşturulan güvenlik birimleridir.

Yardımcı Kolluk

Yardımcı kolluk genel ve özel kolluk görevlilerinin bulunmadığı zamanlarda kolluk görevini ifa eden kişi ve kuruluşlardır. Özellikle genel kolluk kuvvetlerine yardımcı olan bu kolluk kişi ve kuruluşlarının başlıcaları aşağıda sayılmıştır:

- a) Çarşı ve Mahalle Bekçileri
- b) Köy Muhtarları
- c) Köy Korucuları
- d) Çiftçi Mallarını Koruma Bekçileri
- e) Kır Bekçileri
- f) Gemi Kaptanları

Özel Güvenlik Şirketleri

2495 Sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanuna göre kurulan özel güvenlik teşkilatlarını, özel kolluk olarak değerlendirmemize rağmen, herhangi bir kanuna dayanmadıkları için illegal olarak faaliyet gösteren özel güvenlik şirketlerini, kamu kolluk güçleri arasına sokmamız mümkün olamamaktadır. Ancak kanuni dayanaktan yoksun olsalar da, illegal bir faaliyet içine girmedikleri sürece sundukları güvenlik hizmetinin genel güvenliğe olan katkısı da inkar edilemez.

Ancak burada özel güvenlik şirketlerinin genellikle güvenlik teknolojisi talep eden kuruluşlara güvenlik teknolojisi satma işi yanında, isteyenlere güvenlik personeli sağlayarak koruma hizmeti sunduklarını söyleyebiliriz (Aydın, 1997:3).

Gönüllü Güvenlik

Gönüllü ve ücretsiz olarak güvenlik hizmeti sunan veya güvenlik görevlilerine yardımcı olan kişi ve kuruluşlar gönüllü güvenlik olarak değerlendirilmektedir. Gönüllü güvenliği, kanuni dayanağı bulunup bulunmamasına göre, legal ve illegal gönüllü güvenlik olarak ikili bir ayrıma tabi tutarak inceleyeceğiz.

İllegal Gönüllü Güvenlik

İllegal gönüllü güvenliği yaptıkları işin kanunlara uygun olup olmamasına göre illegal meşru gönüllü güvenlik ve illegal gayri meşru gönüllü güvenlik şeklinde ikiye ayırmak konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Ancak burada illegal gönüllü güvenliğin bir görev olmadığı, bu işi yapanların herhangi bir kurumda güvenlik görevlisi olarak da çalışmadıklarının bilinmesi gerekmektedir. Yani bu kişiler sürekli olarak güvenlik görevlisi sıfatı taşımamakta, ancak yaptıkları herhangi bir faaliyet güvenliği ilgilendirdiğinde gönüllü güvenlik olarak değerlendirilmektedir.

Legal Gönüllü Güvenlik

Legal gönüllü güvenlik ise; belli bir kanuna dayanarak gönüllü ve ücretsiz olarak güvenlik hizmeti sunanlar için kullanılan bir tanımdır. Legal gönüllü güvenliğe Türkiye’den örnek olarak gönüllü köy korucuları ile fahri trafik müfettişlerini verebiliriz.

Özel ve Gönüllü Güvenliğin Tarihi Gelişimi

Özel Güvenlik

Dünyada Özel Güvenlik

İlkel çağlarda insanların güvenliklerini bizzat kendilerinin sağladıkları bilinmektedir. Toplumsal hayata geçişle birlikte oluşturulan devlet otoritesi, toplumsal güvenliği, kurduğu resmî devlet güçleri vasıtasıyla sağlamaya çalışmıştır. Buna rağmen insanlar güvenliklerini sağlama işini sadece devletin güvenlik güçlerine bırakmamış her zaman kendi özel tedbirlerini de almışlardır. Bu çerçevede, ilk çağlarda barınmak için yaptıkları evleri, güvenli bir şekilde yaşayabilmek için zamanla çitlerle çevirip, kapılarına kilit, pencerelerine de demir parmaklıklar takma yoluna gitmişlerdir. Hatta bazı kişi ve kuruluşlar gerek kendi özel durumları dolayısıyla, gerekse de devlet güçlerinin sağladığı güvenlik hizmetinin yetersiz kaldığı bazı zaman ve yerlerde kendilerini güvenli hissedebilmek için bu hizmete ilaveten özel güvenlik hizmeti satın alma yoluna gitmişlerdir.

Özel güvenliğin öncüleri olarak, 19. yüzyıl ortalarında İsveç’te sanayi şirketlerine sel, kaza, yangın gibi tehlikelerle, suçları önleme ve bunların yol açabile-

ceği zararları giderme konularında eğitim görmüş personel sağlama alanında faaliyet gösteren Philip Sorensen ile Amerika’da Chicago Polis Müdürlüğü’nün ilk dedektiflerinden biri olan ve resmî ve özel kuruluşlara istihbarat, karşı istihbarat, iç güvenlik ve soruşturma hizmetleri veren Allan Pinkerton görülmektedir. Ayrıca Pinkerton 1850 yılında kurduğu özel güvenlik teşkilatı ile dünyanın en eski özel güvenlik şirketi sahibi olmuştur. Bu şirket 40.000 dolayında çalışanı ile halen dünyanın en güçlü özel güvenlik şirketi olarak da görülmektedir. Daha sonra kurulan özel güvenlik şirketleri demiryolu şirketlerinin depoları ile endüstriyel alanların güvenliklerini, özel devriyeler çalıştırmak suretiyle sağlama yoluna gitmişlerdir (Yılmaz, 1996:104).

1850 yılında kurulan “American Express” adlı firma, kendi dedektif ve güvenlik görevlileri vasıtasıyla taşımacılık alanında çalışmaya başlamıştır. Yine Chicago’da kurulan “Brinks” şirketi 1891’de ilk defa para taşımacılığı yaptı. Bu olay zırlı araç ve para taşımacılığının başlangıcı sayılmaktadır (Fischer, 1987:11).

1858 yılında Edwin Holmes hırsızlık olaylarına karşı, ilk alarm sistemini geliştirerek özel güvenlik sisteminin öncüleri arasında yerini aldı. 1909 yılında kurulan “Baker” şirketi yangın kontrol ve alarm sistemleri alanında faaliyet gösteren ilk özel güvenlik şirketi oldu. Aynı yıl eski FBI şefi William J. Burns’un kendi adı altında kurduğu ilk dedektiflik bürosu “Amerikan Bankerler Birliği”nin tek araştırma şirketi oldu. Ayrıca bu şirket FBI’nın gelişmesine kadar Pinkerton’un şirketi ile birlikte Amerika’nın her türlü araştırma ve koruma işlemlerinde, resmî yetkilere sahip olarak çalışma yapmıştır. I. ve II. Dünya savaşları da, bu savaşı yaşayan ve savaşın etkilerinden korunmak isteyen insanlar arasında özel güvenlik sistemine olan ihtiyacı arttırmıştır. Bu zamanlarda geliştirilen güvenlik programları, giderek ulusal güvenlik sistemlerinin de bir parçasını oluşturmuştur. 1960 ve 1970 yıllarında özellikle çok ortaklı şirketler başta olmak üzere özel sektör güvenlik alanına daha değişik ve etkin bir şekilde girdi. Özel sektör “Güvenlik Enformasyon Merkezleri” kurarak topladıkları bilgileri sadece kendileri kullanmayıp, ilgili devlet kuruluşlarına da vererek kanunların uygulanmasına ve suçluların yakalanmasına yardımcı olmuşlardır. Özel güvenliğin bütün dünyada hızla gelişmesinin sebepleri arasında; devletlerin ceza sistemlerinin ve kamu güvenlik güçlerinin yetersiz kalmaları yanında, devlet anlayışındaki gelişmelere paralel olarak devletlerin mevzuatlarında özel güvenliğe yer vermeye başlaması, ayrıca özel sektör işletmeciliğinin hızla gelişerek çok değerli bilgi, sermaye birikimi, teknoloji ve diğer materyallere sahip olması, bilgisayar kullanması ve değerli bilgilerini bilgisayarlarda muhafaza etmeye başlaması, hatta uluslararası ticaret yapmaya başlamaları, çeşitli sebeplerden dolayı şirket politikalarına karşı şiddete dayalı gösteriler ile bombalama ve uçak kaçırma olaylarının artması, klasik sayılabilecek kundakçılık, hırsızlık, sahtekarlık gibi suçlar yanında birçok elektronik ve teknolojik hırsızlık gibi

çağdaş suçlardaki artış sonucu bu sektörün güvenliğe daha duyarlı bir hale gelmesi gibi nedenler sayılabilir. Ayrıca özel sektör açısından önemli olan şirketin uğradığı herhangi bir hırsızlık, sabotaj veya kundaklama olayından sonra suçlunun yakalanıp ceza alması değil, şirketin böyle bir olaya hiç maruz kalmaması anlayışı da özel güvenlik sisteminin gelişmesine etki eden faktörler arasındadır. ABD’de “Task Force on Private Security” (Özel Güvenlik Görev Kuvveti) adı altında faaliyet gösteren özel güvenlik şirketi 1976 yılında yayınlamış olduğu raporunda; güvenliğin sağlanması açısından, personel seçimi ve eğitimi, ahlakî değerlerin geliştirilmesi, fizikî emniyet tedbirleri, güvenlik araştırması, suçun önlenmesi için resmî ve özel güvenlik güçleri arasında ilişkilerin geliştirilmesi gibi konuları incelemiş ve daha geniş halk katılımının sağlanması ile özel güvenlik sisteminin daha da geliştirilmesini önermiştir (Yılmaz, 1996:105-107).

Özel güvenlik sistemi gerek sistemin kendi içerisindeki, gerekse de sistem dışındaki zorlamalar neticesinde sürekli gelişmiş ve profesyonel bir işkolu haline gelmiştir. Bu profesyonelleşme ve gelişme de sürekli devam etmektedir. Profesyonel özel güvenlik kuruluşları seslerini dergi ve kitaplardan oluşan yayınlar ile duyurmakta üniversite ve yüksekökol düzeyindeki kurslarla da geleceğe hazırlanmaktadır.³

Türkiye’de Özel Güvenlik

Tarih boyunca çeşitli ve büyük devletler kurmuş olan Türkler kurdukları devletlerde asayişî kamu kolluk kuvvetleri ile, özellikle de askerî kuvvetler ile sağlama yoluna gitmişlerdir. Buna rağmen Osmanlılar döneminde ücretlerini dükkan sahiplerinden alan ve karşılığında ise; geceleri mahalleyi, çarşı ve pazarı bekleyen “Ases”ler (Gece Bekçileri) (Tongur, 1947:37-49), yol güzergahlarındaki önemli noktalar ile eşkiyalara soyguna müsait geçitlerin güvenliğinden sorumlu “Derbentçi”ler, tüccar ve kervanların emniyetinden sorumlu olan “Kervansa”lar, isyanlarda halkın kendisini koruması için oluşturduğu bir örgüt olan “İl Erleri” ile esnaf loncalarının aldığı inzibatî tedbirler Türk tarihindeki özel güvenlik sisteminin uygulamaları olarak sayılabilir (Yılmaz,1996:106).

19. yüzyılda bazı varlıklı kişiler tarafından mesken ve mallarının korunması gayesine yönelik olarak özel bekçilerin çalıştırıldığı bilinmektedir. Bu konu zabıta tarihiyle ilgili bazı kitaplarda ele alınmaktadır. Halen, 442 sayılı Köy Kanunu’na göre görev yapmakta olan köy korucuları ve köy bekçileri mevcuttur. Kır bekçileri ve çiftçi mallarını koruma kolluğu ise, 4081 sayılı Çiftçi Mallarını Koruma Hakkında Kanun’a istinaden görev yapmakta ve ücretleri köylüler tarafından ödenmektedir. Fakat bu sayılanlar türünden güvenlik görevlilerinin miktarı hiçbir zaman, özellikle 1981 yılında yürürlüğe giren 2495 sayılı kanundan sonra sayıları hızla artan, ticarî gayeli özel güvenlik teşkilatlarınca istihdam edilenlerin sayısına ulaşmamıştır (Karaman ve Seyhan, 2001:155).

³ Özel güvenlik teşkilatlarının özellikle İngiltere’de tarihi gelişimi için bakınız; (Karaman ve Seyhan, 2001:153-155).

(2495) Sayılı Yasa Kapsamında Çalışan Özel Güvenlik

“Özel Güvenlik” kavramı, Türkiye’de ülke ekonomisi ile savunmasında öneme sahip olup; 1970-1980 yılları arasında ortaya çıkan terör eylemleri sonucunda zarar görek toplumsal hayatı olumsuz yönde etkileyen kamu ve özel sektöre ait kuruluşların korunması için çok miktarda personel tahsis eden jandarma ve polis güçlerinin yüklerini hafifletmek amacıyla, Milli Güvenlik Konseyi emriyle hazırlanan 2495 sayılı yasa ile güvenlik literatürüne girmiştir (Şeker, 1996:18).

12 Eylül 1980 öncesi koşullarında baş gösteren anarşi ve terör başta olmak üzere çeşitli suçlarda görülen büyük artış, suçla mücadelede resmî güvenlik güçlerinin hem nicelik hem de nitelik yönünden yetersiz kalmasına neden olmuştur. Çünkü bu dönemde jandarma ve polis güçleri, terör eylemlerine karşı birçok stratejik ve ekonomik yerleri koruyor idi. Jandarma ve polisten oluşan resmî güvenlik güçleri bu nedenle terörün önlenmesinde ve genel asayişin sağlanmasında personel sayısı itibarıyla büyük kayba uğruyorlardı. Bu sebeple stratejik ve ekonomik açıdan hassas konuma sahip özel ve kamu kuruluşlarının özel güvenlik elemanlarınca korunması ihtiyacı ortaya çıkmış ve 22.07.1981 tarihinde Millî Güvenlik Konseyi’nde görüşülerek kabul edilen 2495 Sayılı Yasa, 27.07.1981 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Gelişmiş sanayi ülkelerinde özel güvenlik, mal ve insanları hırsızlığa, yangına, sabotaja, suikasta, v.b. olaylara karşı koruyarak güvenliklerini sağlama amacıyla kurulup, gelişmiştir. Türkiye’de ise, ekonomik ve stratejik kuruluşları terör ve terörün etkilerine karşı korumak amacıyla kurulmuştur (Şeker, 1996:18).

2495 Sayılı Yasa bir ihtiyacı karşılamak amacıyla hazırlanmasına ve 1992 yılında bazı maddeleri değiştirilmesine rağmen halen günümüz şartlarına istenildiği ölçüde cevap verememektedir. Bu yetersizlik yasanın hazırlanması esnasında etkili olan devletçi anlayış yanında, devlet anlayışında meydana gelen değişiklikler ile bilim ve teknolojiye meydana gelen hızlı değişimden de kaynaklanmaktadır. Ayrıca yasada geçen “Özel Güvenlik Teşkilatı” kavramının yerinde olmadığı, bu kavram yerine “Özel Güvenlik Birimi” deyiminin kullanılmasının daha doğru olacağı bir gerçektir. Çünkü yasa ayrıca bir güvenlik teşkilatı oluşturmaya izin vermemekte, sadece kuruluş içerisinde bir özel güvenlik birimi oluşturulmasına müsaade etmektedir. Böyle bir durumda bir teşkilattan bahsetmek yerine birim kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.

2495 Sayılı Yasa kapsamında özel güvenlik birimi oluşturan kamu ve özel kuruluşlara örnek olarak: Bazı bakanlıklar, kamu bankaları ve özel bankalar, anayasal kuruluşlar, üniversiteler, özel eğitim kurumları, büyük oteller, döviz büroları, belediye iktisadî teşebbüsleri, haber ajansları ve gazeteler, müsteşarlık, genel müdürlük ve başka ad altında teşkilatlanmış kamu kurumları, barajlar, hastaneler, müzeler, M.K.E.’nin çeşitli birimleri, TEAŞ, TEDAŞ, TCDD, POAŞ, TPAO, TKİ,

Türk Telekom, Posta İşletmeleri gibi birçok kurum yanında, turizm şirketleri, iş merkezleri, holdingler ve marketler sayılabilir.⁴

Ayrıca Türkiye genelinde, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Özel Güvenlik Bürosu 1999 yıl sonu verileri itibarıyla 7.623 banka şubesinde, 14.210 özel güvenlik görevlisi, toplam 14.567 adet silah ile özel güvenlik hizmeti sunmaktadır. Bankalar dışında aynı yasaya göre özel güvenlik birimi kurulan toplam 3.845 kamu kuruluşunda ve özel kuruluştaki ise 84.857 kişi, 44.883 adet silahla görev yapmaktadır. Görüldüğü üzere özel güvenlik birimleri toplam 10.468 kuruluştaki, 99.067 personel ve uzun namlulu silah ile tabancadan oluşan 59.450 adet silah gücüyle, resmî güvenlik kuvvetlerinin denetiminde (bazı eksiklikleri olmasına rağmen) tam bir güvenlik gücü haline gelmiştir. Sektörün önü gelişmeye açık olmakla birlikte, sürekli olarak da gelişmektedir.⁵

Dünya genelindeki idarî ve ticarî alanlardaki gelişmelere Türkiye de zaman zaman yasalarında yaptığı değişikliklerle ayak uydurmaya çalışmaktadır. Bu çerçevede İçişleri Komisyonunca kabul edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sevk edilen 2495 Sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun özel güvenlik sistemini rahatlatmaya yönelik olarak özel güvenlik görevlilerinin kişi koruma görevi yapmasına, her türlü spor karşılaşmaları, sahne gösterileri ve toplantıların yapıldığı alanların korunması işlerinde de görevlendirilebilmesine imkan vermektedir. Yine bu yasa tasarısı özel güvenlik şirketlerinin de yasal olarak çalışmalarına izin vermekte, ayrıca kamu kurum ve kuruluşları ile özel ve tüzel kişilerin istedikleri takdirde özel güvenlik şirketlerinden güvenlik hizmeti satın almalarının yolunu da açmaktadır.⁶

Fahrî Trafik Müfettişliği

17.10.1996 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülerek 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa eklenen Ek 6. madde ile denetim mekanizmasını genişletmek ve oto-kontrol sistemini yaygınlaştırmak amacıyla, yetkililere yardımcı olmak üzere, belirli şartları taşıyan kişilere Fahrî Trafik Müfettişliği görevi verilmesi kabul edilerek, trafik alanında ilk defa gönüllü güvenlik sisteminin uygulanmasına yasa ile izin verilmiştir.

Bu tarihten itibaren hemen hemen her meslek grubundan yüksek öğrenim görmüş ve kırk yaşını doldurmuş, müfettiş olmaya istekli olan kişilerden durumu uygun görülenler Karayolu Trafik Güvenliği Kurulunca Fahrî Trafik Müfettişi olarak görevlendirilmiştir.⁷

4 Ankara Emniyet Müdürlüğü Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü 2000 Yılı İstatistiklerinden alınmıştır.

5 Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Özel Güvenlik Bürosu 1999 Yılı İstatistiklerinden alınmıştır.

6 TBMM'deki 2495 Sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanun'da değişiklik yapan ve kanunun adını "Bazı Kurum, Kuruluş ve Kişilerin Korunması İle Özel Güvenlik Teşkilatlarının Kurulması Hakkında Kanun" şeklinde değiştiren kanun tasarısı.

Özel Dedektiflik Yasası

Ülkemiz güvenlik literatürüne özel dedektiflik kavramı İstanbul milletvekili Halil Orhan Ergüder’in hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne teklif ettiği yasa tasarısı ile girmiştir. İstanbul milletvekili Halil Orhan Ergüder tarafından hazırlanan yasa teklifi Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet ve İçişleri Komisyonlarında görüşüldükten sonra Genel Kurula gelmiş, Genel Kurulda 20.01.1994 tarihinde görüşülerek kabul edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce 20.01.1994 tarihinde kabul edilen 3963 sayılı “Özel Dedektiflik Kanunu” Cumhurbaşkanınca incelenmiş ve “Anayasa’ya Aykırılık”, “Diğer Yasalara Aykırılık” ve “Yasanın Diğer Maddeleri Yönünden” olmak üzere üç ana sebepten dolayı Anayasa’nın 89 uncu maddesi gereğince bir defa daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne iade edilmiştir.

Geri gönderme gerekçesinde; özel hayatın ve aile hayatının gizliliği ihlal edildiği ve kişilik hakları ve kişi güvenliği tehlike altında olduğu için Anayasa’ya aykırılık,

Cumhuriyet savcılarınca yapılması gereken işlerde Özel dedektiflere müdahale imkanı tanındığı için Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’na aykırılık,

İşyerlerindeki çalışma ilişkilerine müdahale edildiği için İş Yasalarına aykırılık,

Özel dedektif olmada öngörülen 6 aylık hapis cezası sınırının Hakimler ve Savcılar Kanunu’na aykırılık,

Özel dedektiflere tanınan silah taşımaya ve kullanmaya ilişkin yetkilerin benzer yasalardaki hükümlere paralellik göstermemesi nedeniyle benzer yasalara aykırılık tespit edilmiştir.

Ayrıca “zarar gören kişi” yerine “müşteri” ibaresi kullanıldığı için ilgisiz kişilerin özel dedektif tutabilmeleri,

Özel dedektiflerin İçişleri ve Adalet Bakanlıkları müfettişleri tarafından da denetlenememesi,

Öngörülen cezaların yetersiz ve caydırıcılıktan uzak olduğu,

Onbeş yıl fiilen çalışmış olma şartının bütün meslekler bakımından öngörülmemiş olmasının eşitsizlik oluşturacağı,

Hukuk ve siyasal bilgiler fakülteleri mezunlarına özel dedektif olma hakkının verilmemesinin bir eksiklik olduğu,

Özel dedektifliğe kabul ve görevden uzaklaştırmada İçişleri Bakanının onayının aranmamasının sakıncalar doğuracağı belirtilmiştir.⁸

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda Cumhurbaşkanının iade gerekçeleri de dikkate alınarak hazırlanmış olan “Güvenlik Müşavirlikleri Oluşturulması Hakkında Kanun” tasarısı halen gündeme alınarak yasalaşmayı beklemektedir. Bu tasarı yasalaştığı takdirde Türkiye’de özel güvenlik alanında araş-

7 Ankara Emniyet Müdürlüğü Trafik Tescil Şube Müdürlüğü Fahrî Trafik Müfettişleri Bürosu 2000 yılı istatistikleri.

tırma ve dedektiflik yapmadaki yasal boşluk doldurulmuş olacaktır. Ülkemizde yoğunluğu büyük şehirlerde olmak üzere halen illegal olarak birçok kişi ve şirketin özel araştırma ve dedektiflik hizmeti sunduğu bilinen bir gerçektir.⁹

(2495) Sayılı Yasa Kapsamı Dışında Faaliyet Gösterenler

Türkiye’de 2495 sayılı yasa kapsamı dışında ve özel güvenliğin çeşitli alanlarında faaliyet gösteren kişi ve şirketleri aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz:

- a) Body-Guard’lar: Body-guard, vücut gücünü kullanarak koruma hizmeti sağlayan kişiler için kullanılan ve İngilizceden aynen dilimize geçmiş olan bir deyimdir. Ancak body-guard deyimini ülkemizde, sadece beden gücüyle koruma hizmeti sunan kişiler yanında silahlı da olsa tek başına koruma hizmeti veren kişiler için de kullanılmaktadır. Hatta bazen silahlı veya silahsız olarak herhangi bir kişinin yakın korumasını yapan güvenlik elemanına da body-guard dendiğini görmekteyiz.
- b) Özel Dedektiflik Büroları: Türkiye’de eski emniyet mensuplarından avukatlara, sendikacılardan subaylara kadar farklı kesimlerden insanların özel dedektiflik işiyle uğraştıkları (Bozkuş-Çilo,1998:8) ve 1994 yılı başlarında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Eskişehir’de toplam 70’i aşkın dedektiflik bürosunun kurularak illegal olarak faaliyette buldukları¹⁰gazete sütunları ile meclis tutanaklarında belirtilmektedir.
- c) Özel Güvenlik Şirketleri: Türkiye’de özel güvenlik şirketleri genellikle başlangıçta temizlik şirketi olarak kurulmuş, temizlik işini yaptığı kurum veya kuruluşun özel güvenlik ihtiyacı üzerine güvenlik işini de alarak, özel güvenlik alanında faaliyet göstermeye başlamışlardır. Sektöre girişi, sektörde çalışma esas ve usullerini, çalışanların görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyerek sektörü denetim ve kontrol altında tutan ve bu sayede disipline eden, ayrıca özel güvenliğin hizmet standardını belirleyen herhangi bir yasanın olmaması, özel güvenlik sektörüne girişi kolaylaştırmış, eğitimi ve esas uğraş alanı ne olursa olsun her isteyen bir şirket kurarak özel güvenlik hizmeti sunmaya başlamıştır.

Günümüzde en büyük toplumsal ihtiyaçlardan biri halini alan ve gerek sağladığı istihdam alanı, gerekse de cirosu ile büyük bir sektör haline gelen özel güvenliğin, ülkenin genel güvenliğine sağladığı katkı da inkar edilemeyecek bir gerçektir. Ancak sektörün kamu düzeninden ve kontrolünden yoksun bırakılması, gerek sektörün geleceği, gerekse de ülke güvenliği açısından büyük sakıncalar doğurmaktadır. Güvenlik şirketlerinin bir kısmı herhangi bir yetkileri olmamasına rağmen, güvenlik işinde görevlendirdiği personeline cop ve kelepçe gibi güvenlik aletleri ile görev yaptırmakta, kıyafetlerini asker, polis, zabıta gibi bazı genel ve özel kolluğun kıyafetine benzetmekte, en vahimi de hiçbir yetkileri olma-

8 Cumhurbaşkanınının 3963 Sayılı Özel Dedektiflik Kanunu’nu veto gerekçesi.

9 TBMM. Tutanak Dergisi, Dönem 19, Cilt 52, s. 55.

10 TBMM. Tutanak Dergisi, Dönem 19, Cilt 52, s. 55.

masına rağmen korudukları yerlere girmek isteyen insanlara kimlik sordurmakta, detektör sistemi ile de olsa üzerlerini ve eşyalarını aratmaktadır. İçişleri Bakanlığı, özel güvenlik şirketlerini disipline eden herhangi bir yasal düzenleme olmadığından, yayınladığı genelgelerle sektörü kontrol etmeye çalışmakta, ancak bunda istenilen ölçüde başarılı olamamaktadır. Zaten böyle önemli bir sektörün genelgelerle disipline edilmesi de mümkün değildir. Sektörün sakıncalarının ortadan kaldırılarak güvenlik sistemine daha fazla olumlu katkı sağlayabilmesi için, TBMM’nde bekleyen özel güvenlik ve güvenlik müşavirliği yasa tasarılarının bir an önce görüşülerek kabul edilmesi gerekmektedir. Bu tasarı ile ilgili eleştiri ve öneriler için bakınız; (Karaman ve Seyhan, 2001:168-170).

Gönüllü Güvenlik

Gönüllü güvenlik sistemi, güvenlik hizmetlerine toplumun katkı ve katılımının sağlanması amacıyla geliştirilmiş olan bir sistemdir. Bu sistemde güvenlik hizmetlerine sivil kişilerin müdahalesi söz konusu olmaktadır. Sivil kişiler güvenlik hizmetini herhangi bir ücret almadan amatörce yapmaktadırlar.

Gönüllü güvenliği yasal yetkisinin olup olmamasına göre legal ve illegal olmak üzere ikiye ayırmamız mümkündür. Herhangi bir yasaya dayanarak çalışan ve güvenlik görevlisi olarak yasal yetkileri bulunan gönüllü güvenlik elemanlarına legal gönüllü güvenlik diyoruz.

Legal gönüllü güvenlik uygulamasına İngiltere’de bir tür komşuluk müessesesi olan “Neighbourhood Watch” (Mahalle Gözetleme), İtalya’da Roma ve Milano kentlerinde faaliyet gösteren ve “Şehir Melekleri” denen gönüllüler ile Hollanda’da çalışmalarına izin verilen gönüllü polisleri örnek olarak gösterebiliriz. Ülkemizde ise 442 Sayılı Köy Kanunu’nun 74. maddesine göre gerektiğinde görevlendirilmelerine izin verilen gönüllü köy korucularından sonra 1996 yılında 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na eklenen bir madde ile güvenlik hizmetlerine yardımcı olmak üzere fahrî trafik müfettişliği sistemi kurularak legal gönüllü güvenlik sistemine bir halka eklenmiştir.

Hiçbir yasaya dayanmadan güvenlik hizmetleri alanında faaliyet gösteren veya güvenlik hizmetleri alanına müdahale eden kişilere ise illegal gönüllü güvenlik diyoruz. Herhangi bir yetkileri olmamasına rağmen illegal gönüllü güvenlik elemanlarını da yaptıkları işin yasalarca yasaklanmış olup olmamasına göre illegal meşru gönüllü güvenlik ve illegal gayri meşru gönüllü güvenlik olarak ikiye ayırıyoruz. Illegal gayri meşru gönüllü güvenlik istenilen bir güvenlik sistemi olmamasına rağmen, illegal meşru gönüllü güvenlik, güvenlik hizmetlerine vatan- daş katkı ve katılımının sağlanması açısından devletler tarafından istenilen, hatta teşvik edilen bir sistemdir.

İlegal gönüllü güvenliğin meşru kısmı her ne kadar desteklense de ülkemizde istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Gayri meşru kısmı ise demokratik hiçbir

devlet tarafından istenilen bir sistem değildir. Devletin resmî güvenlik güçlerinin etkinliği ölçüsünde engellenmeleri mümkündür.

Güvenlik Hizmetinin Özel ve Gönüllü Olarak Sunulması *Güvenlik Hizmetinin Özel Güvenlik Güçlerince Sunulması*

Genel

Özel Güvenliğin Tanımı: Dünya güvenlik literatüründe özel güvenliğin tanımı konusunda henüz bir fikir birliğine varılamamıştır. Konu ile ilgilenenler çeşitli toplantı, panel, rapor ve araştırmalarda “Kayıptan Korunma”, “Özel Polislik” ve “Özel Güvenlik” gibi terimleri kullanmışlardır.

Amerika’da yayınlanan “Rand Raporu” Özel Güvenliği “Kamu güvenlik kuvvetlerince yapılmayan koruma ve güvenlik (kayıptan koruma) işlerini yapan özel kuruluşlar” şeklinde tanımlamaktadır. Rand Raporu’nda araştırma, koruma, devriye, alarm ve zırhlı taşımacılık gibi güvenlik ile ilgili hizmet veren bütün organizasyonlar ve kişiler için “özel polis”, “güvenlik personeli” ve “güvenlik kuvvetleri” deyimleri kullanılmıştır (Kakalik ve Wildhorn, 1971:34).

Özel polis, ücreti devletçe değil de özel şirketlerce ödenen, aldığı bu ücret karşılıklı da ödemeyi yapanlara güvenlik hizmeti sunan kişi ve kurumlardır. Birçok gelişmiş ülkede ücretleri devletçe karşılanmayan ve devletçe yönetilmeyen özel polisler vardır. Bu ülkelerdeki özel polis sayısı neredeyse kamu polisinin sayısı kadardır (Aydın, 1996b:131).

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde Özel Güvenliği, özel kişi ve kuruluşlarca, kâr amacıyla, talepte bulunan kişi ve kuruluşlara ücret karşılığında güvenlik araştırması yapan ve/veya güvenlik hizmeti sunan kişi ve kuruluşlar şeklinde tanımlamak doğru olacaktır.

Bu tanıma bakarak sunulan güvenlik hizmetinin, resmî güvenlik güçlerince mi, yoksa özel güvenlik kişi veya kuruluşlarınca mı sunulduğunu aşağıdaki kriterler çerçevesinde daha doğru tespit edebiliriz.

- Özel güvenlik hizmetini sunan kişi ve kuruluşlar özeldir.
- Özel güvenlik hizmeti özel bir talep üzerine sunulur.
- Özel güvenlik hizmeti belirli bir ücret karşılığı sunulur.
- Özel güvenlik hizmetinin sağladığı fayda, kamusal olmaktan çok özel fayda niteliğindedir. Bu nedenle sağlanan hizmetten, hizmeti satın alan doğrudan ve birinci derecede faydalanır.

Türkiye’deki 2495 sayılı yasaya göre hizmet veren özel güvenlik teşkilatları gerek ortaya çıkışı, gerekse de uygulanması bakımından yukarıdaki kriterlere ve dünyadaki özel güvenlik uygulamalarına uymamakta, bu konuda bir istisna teşkil etmektedir.

Güvenlik Hizmetlerinin Özelleştirilmesinin Nedenleri

Günümüzde teknolojinin getirmiş olduğu yenilikler, toplumsal hayatı baş döndürücü bir şekilde değiştirmektedir. Toplumsal hayattaki değişimler ise, küreselleşme olgusunun etkisiyle tüm dünyada devlet anlayışının, dolayısıyla da devletlerin güvenlik sistemlerinin değişmesine neden olmaktadır.

Devletler, teknolojik ve toplumsal gelişmelere paralel olarak hızla artan suçlarla mücadelede, resmî güvenlik güçlerinin gerek sayıca, gerek malî yönden, gerekse de teknoloji ve bilgi birikimi yönlerinden yetersiz kalması, her olayı tüm ihtimalleriyle değerlendirerek istenilen seviyede tedbir alamamaları nedeniyle etkin olamamaktadırlar. Bu nedenle devletler artık güvenlik sektöründe de resmî güvenlik güçleri yanında, yetkisini, görev alanını ve çalışma şartlarını belirlemek suretiyle özel güvenliğin çalışmasına izin vermektedirler (Yılmaz, 1996:59-60).

Teknolojik gelişmeye paralel olarak elektronik ve teknolojik suçlardaki artışın yanında özel sektör işletmeciliğinin hızla gelişerek çok değerli bilgi, sermaye birikimi ve teknoloji gibi değerlere sahip olması, bilgisayar kullanması ve değerli bilgilerini bilgisayarlarda muhafaza etmeye başlaması, bombalama ve uçak kaçırma olaylarının artması gibi olaylar yanında bu sektörün uluslararası alanlarda faaliyet göstermeye başlaması, özel sektörün özel güvenliğe olan talebini ortaya çıkarmıştır.

Ayrıca özel sektörde, güvenliğin tam olarak sağlanamaması nedeniyle şirketin uğradığı zararın, suçlunun yakalanıp ceza almasından daha önemli olduğu fikrinin gelişmesi özel güvenlik sistemine talep oluşturan diğer bir etkidir.

Bu hizmet tümüyle özel kesime devredilemeyeceğinden, özel sektörün sunacağı güvenlik hizmetlerinin alanlarını belirlemek ve belirlenen bu alanlarda çalışmasını sağlamak için sürekli gözetim ve denetim altında bulundurmaya devletin yapması gereken görevdir. Çünkü dünyada en ideal ve sağduyu sahibi olan kişilerin ve çok iyi örgütlenmiş olduğuna inanılan teşkilatların bile denetlemedikleri sürece, istenilen şekilde görev yaptıkları ender rastlanan olaylardandır (Tortop, İsbir ve Aykaç, 1993:190). Devletler eğer özel sektörün sunduğu güvenlik hizmetlerini denetlemez ise, aslî fonksiyonu olan güvenliği sağlama işini özel sektörün keyfi uygulamalarına bırakmış olacaktır. Bu nedenle devletler özel sektöre bıraktıkları güvenlik sağlama alanlarını kontrol ve denetim altında bulundurmaktadırlar.

Güvenlik Hizmetlerinin Özelleştirilmesinin Yararları

Gerek özel güvenlik teşkilatlarının, gerekse de özel güvenlik şirketlerinin sunmuş oldukları hizmetlerin faydalarını devlet ve güvenlik hizmetini satın alan kurum ve kuruluşlar açısından ayrı ayrı değerlendirmek konunun daha iyi bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

a) Devlete Sağladığı Katkı: Özel güvenlik sistemi öncelikle devlete kamu kolluk kuvvetlerinin, özel faydası kamu faydasından daha fazla olan alanlarda çalıştırılmasını engelleyerek, kamu kolluk personeli sayısının artmasını engellemektedir. Bu durum devletin personel tasarrufu yapmasına, bağlantılı olarak da maaş, sosyal güvenlik, silah, kıyafet gibi güvenliğin sağlanmasına yardımcı olan alet ve diğer unsurlara yapacağı giderlerden tasarruf etmesine yol açmaktadır.

Ayrıca kolluk kuvvetleri olan jandarma ve polis, özel kişi ve kuruluşların güvenliklerini sağlama yerine, aslı görevleri olan ülkenin genel asayiş ve güvenliğini sağlama işini yapmaya daha fazla imkan bulabilmektedir.

Özel güvenlik sistemi yeni bir istihdam alanı olarak da kamunun beklentilerine cevap vermektedir.

b) Kurum ve Kuruluşlara Sağladığı Katkı: Özel güvenlik sisteminin özel güvenlik hizmetlerinden yararlanan kurum ve kuruluşlara sağladığı en önemli katkı, bu kuruluşların korunmasını gerekli gördükleri maddî ve manevî değerlerini, kolluk güçlerini beklemeksizin istedikleri zaman, istedikleri süre ve istedikleri seviyede koruma imkanına sahip olmalarıdır.

Güvenlik Hizmetlerinin Özelleştirilmesinin Sakıncaları

Güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesinin sakıncalarını genel olarak aşağıdaki şekilde sıralamamız mümkündür. Daha fazla bilgi için bakınız; (Karaman ve Seyhan, 2001:160-167).

a) *Özel güvenlik elemanı olarak çalıştırılan personelin geneli eğitim yönünden yetersizdir.* Her ne kadar 2495 sayılı yasaya göre çalışan özel güvenlik görevlilerine yılda bir haftalık teorik eğitim ile birlikte, yine yılda iki defa atış eğitimi yaptırılsa bile, göreve başlamadan önce ciddi bir eğitim almamış olmaları, kalabalık gruplarda, çok değişik alanlarda görev yapan, hatta değişik silahları kullanan güvenlik elemanlarının birlikte eğitime alınması, kaliteli eğitim almalarını engelleyen faktörlerdir. 2495 sayılı yasa kapsamı dışında hizmet sunan şirketlerin elemanı olarak çalışan güvenlik görevlilerinin çoğunluğu ise, şirketler tarafından, eğitimin maliyet artırıcı bir unsur olarak görülmesi, asgari ücretle çalıştırıldıklarından sürekli şirket veya iş değiştirmeleri gibi nedenlerle yeterince eğitilmemektedirler. Bu durum özel güvenlik hizmetinden yararlanan kurum ve kuruluşların kalitesiz güvenlik hizmeti almalarına, dolayısıyla da özel güvenliğin yararlarını tartışmalarına yol açmaktadır.

b) 2495 sayılı yasa kapsamında özel güvenlik teşkilatı kurarak güvenliğini sağlamaya çalışan kamu kurumları, ekonomik gerekçelerle devletçe yayınlanan tasarruf genelgesi nedeniyle Özel Güvenlik İl Koordinasyon Kurulunca belirlenen sayıda personel ve silah alımı yapamadığından *eksik personel ve silah ile çalışmaktadırlar.* Bu durum ise ellerinde olmayarak kamu kurum yöneticilerinin 2495 sayılı yasa yükümlülüklerini yerine getirememesine sebebiyet vermektedir.

c) Gerek 2495 sayılı yasaya göre özel güvenlik teşkilatı kurarak güvenliği sağlamaya çalışan özel kuruluşların, gerekse de illegal çalışan güvenlik şirketlerinin çoğunun çalıştırdıkları kişilere asgari veya asgariye yakın düşük ücret vermeleri nedeniyle *özel güvenlik görevlileri sık sık şirket veya iş değiştirmekte, bu durum da sektörde sürekli deneyimsiz kişilerin çalışmalarına neden olmaktadır.*

d) 2495 sayılı yasa kapsamı dışında çalışan şirketler çalıştırdıkları personel hakkında herhangi bir *güvenlik soruşturması yaptırmak zorunda olmadıklarından, korunması gereken değerleri icabında bir hürsüza da emanet edebilmektedirler.*

e) 2495 sayılı yasa kapsamı dışında çalışan şirketlerin güvenlik elemanı olarak çalıştırdıkları veya çalıştıracakları kişilerin *sağlık durumunu araştırmak zorunda olmamaları da bu alanda çalışması sağlık açısından sakıncalı olabilecek kişilerin çalıştırılmasına neden olabilmektedir.*

f) 2495 sayılı yasa kapsamı dışında çalışan şirketler adına hizmet sunan güvenlik görevlilerinin herhangi bir yetkileri olmamasına rağmen bir kısmının jop ve kelepçe gibi aletler taşıması, asker, polis veya belediye zabıtası elbisesine benzer elbise giymeleri, bazı yerlere girişlerde herhangi bir yetkileri olmamasına rağmen arama yapmaları *halkı yanıltmakta, bu kişileri resmî güvenlik görevlisi zannetmelerine sebebiyet vermekte, bu kişilerin olumsuz hareketleri de yine halk tarafından polise mal edilmektedir.*¹¹

g) Güvenlik hizmeti sunan şirketler arasında ihaleyi alabilmek için yaşanan *ekonomik rekabet sunulan hizmetin kalitesine olumsuz etki yapmaktadır.*

Özel Güvenliğin Faaliyet Alanları ve Sunduğu Hizmetler

Güvenlik güçleri korumakla görevli oldukları kişi ve tesisleri, güvenlik malzemeleri yardımıyla ve konusunda yetişmiş güvenlik görevlileri vasıtası ile korurlar. Yani insan unsuru güvenlik işini, güvenlik teknolojilerini kullanarak yapar. İnsan unsuru ile teknoloji birbirinin tamamlayıcısı konumundadır. Çünkü ne insan unsuru ile desteklenmeyen güvenlik teknolojisi veya malzemesi, ne de güvenlik teknoloji veya malzemesi ile desteklenmeyen insan unsuru tek başına koruma için yeterli olamaz. Elbette bazı malzemeler personel tasarrufu sağlasa da insan unsurunun tamamen ortadan kalkmasına neden olmamaktadır.

Özel güvenlik sektörünün sunduğu hizmetler de teknoloji ağırlıklı olabildiği gibi güvenlik personeli ağırlıklı da olabilmektedir. Ancak hangi hizmet sunulursa sunulsun güvenlik görevlisinin güvenlik malzemesini kullanarak görev yapması gerekmektedir.

¹¹ İçişleri Bakanlığı'nın 30.04.1997 Tarih ve 975 Sayılı, 08.08.1997 Tarih ve 1979 Sayılı ve 25.11.1999 Tarih ve 4330 Sayılı Genelgeleri.

Bu açıklamadan sonra özel güvenliğin faaliyet gösterdiği hizmet alanlarını şu şekilde sıralamamız mümkündür:

- 1 – Koruma Hizmeti
- 2 – Ulaştırma Hizmeti
- 3 – Müşavirlik Hizmeti
- 4 – Araştırma Hizmeti
- 5 – Alarm Sistemi Cevap Merkezi Hizmeti
- 6 – Güvenlik Teknolojisi Sağlama Hizmeti

Güvenlik Hizmetinin Gönüllü Güvenlik Güçlerince Sunulması

Güvenlik hizmetlerini gönüllüler legal ve illegal olmak üzere iki şekilde sunmaktadır. İster legal olsun isterse de illegal olsun gönüllü güvenliği diğer güvenlik sistemlerinden ayıran bazı özellikler vardır. Bu özellikleri kısaca maddeler halinde şu şekilde sıralamamız mümkündür:

- 1) Gönüllüler, güvenlik hizmetini gönüllü olarak sunmaktadırlar,
- 2) Bu kişiler güvenlik işini profesyonel bir meslek olarak yapmamaktadırlar,
- 3) Gönüllüler sundukları güvenlik hizmeti karşılığında herhangi bir ücret talep etmezler,
- 4) Gönüllülerin asıl işleri güvenlik olmayıp, güvenlik işini kendi istekleriyle ve istedikleri oranda yapmaktadırlar.

Gönüllü güvenliği, yasal dayanağının bulunup bulunmamasına göre, legal gönüllü güvenlik ve illegal gönüllü güvenlik olarak ikili bir ayırıma tabi tutarak incelememiz, konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. İlegal gönüllü güvenliği de yaptıkları işin yasal olup olmamasına göre illegal meşru gönüllü güvenlik ve illegal gayri meşru gönüllü güvenlik şeklinde ikiye ayırmamız mümkündür.

Özel Güvenlik Teşkilatlarının Güvenlik Sistemine Sağladığı Fayda ve Karşılaştıkları Sorunlar

Gerek küreselleşme anlayışının etkisiyle devlet sisteminde meydana gelen değişimler, gerekse de sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda meydana gelen gelişmeler, 2495 Sayılı Yasa ve bu yasaya göre kurulan özel güvenlik teşkilatlarının günümüz anlayışına göre yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu yetersizliklere rağmen Türkiye'nin güvenlik sistemine sağladığı katkılar da inkârı mümkün olmayan bir gerçektir. Uygulama sonucu görülen faydaları ve karşılaştıkları sorunlar aşağıda sıralanmıştır.

Faydaları

Ülkemizin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alındığında kadro açısından yetersiz olan genel güvenlik güçlerinin büyük bir bölümünün koruma hizmetlerinde istihdam edilmeleri, özellikle terörle mücadelede büyük personel kaybına yol açmakta, ayrıca silah, teçhizat ve kıyafet açısından da güvenlik birimlerine büyük maddî yük yüklemekte idi.

Aşağıda Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Özel Güvenlik Bürosu'nun 1999 yıl sonu istatistiklerine göre 2495 sayılı yasayla kurulan özel güvenlik teşkilatlarına ait bazı bilgiler verilmiştir:

- 1) Türkiye genelinde 14.210 banka, 84.857 de diğer kamu kuruluşu ve özel kuruluşlar olmak üzere toplam 99.067 kişi özel güvenlik görevlisi olarak çalışarak güvenlik hizmetlerine katkıda bulunmaktadır.
- 2) Yine aynı kurumlara kayıtlı olarak güvenlik hizmetinin sağlanması için kullanılan toplam silah sayısının 59.450 olduğu, bu kurumların bir kısmının özel kurumlar olduğu düşünüldüğünde ise devlet bütçesine sağladığı maddî katkı açıkça görülebilmektedir.
- 3) Aynı kurumların özel güvenlik personeline verdikleri teçhizat ve kıyafet giderleri de kamu kesimine sağlanmış olan büyük bir katkı olarak değerlendirilmektedir.
- 4) Özel güvenlik teşkilatlarının gerek personel sayısı, gerekse de etkinliklerinin artmasına paralel olarak genel kolluk kuvvetlerinin kontrol ve etkinlik alanı da gelişmektedir.
- 5) Özel güvenliğin kuşkusuz en önemli faydası topluma verdiği güven hissi yanında, suç işlemeye meyilli kişilere karşı da caydırıcılık unsuru olmasıdır.

Sorunları

Özel güvenlik teşkilatları ile ilgili bazı sorunlar aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:¹²

- 1) Özel güvenlikle ilgili mevcut 2495 Sayılı Yasa günümüz koşullarında ihtiyaca cevap verememektedir. Çünkü sınırlı bir şekilde özel güvenlik hizmeti sunulmasına izin vererek özel güvenlik sisteminin alanını daraltmıştır.
- 2) Özel güvenlik teşkilatı kurulan kuruluşların hemen hemen tamamına yakın kısmında bu birimler maddî yük olarak görülmektedir.
- 3) Özel güvenlik teşkilatları genellikle hem personel, hem de teçhizat yönünden yetersizdir. Hatta güvenliği sağlayabilmek için ihtiyaç duydukları

¹² Özel güvenlik teşkilatlarının olumsuz tarafları hakkında geniş bilgi için bakınız; (Karaman ve Seyhan, 2001:160-165).

rı personeli kadrolarına alamadıkları için de bir kısmının 2495 sayılı yasa kapsamı dışına çıkma girişiminde buldukları görülmektedir (Şafak, 2000:7-8).

- 4) Özel güvenlik teşkilatlarında çalıştırılan personelin büyük bir kısmının güvenlik konusundaki eğitimi yetersizdir.
- 5) İlgili kanunda özel güvenlik teşkilatı personelinin başka işlerde çalıştırılmayacağı açıkça belirtilmesine rağmen, özellikle bazı banka şubelerinde evrak taşıma ve çay servisi yapma gibi işlerde çalıştırıldıkları, hatta bazen muhtemel saldırı ve soygun teşebbüslerine karşılık veremeyecek şekilde müracaat memuru gibi oturdukları veya para sayma işiyle meşgul oldukları görülmektedir.
- 6) 2495 sayılı yasa ve ilgili yönetmelikte belirtilen hususlara uymayan kuruluşlara uygulanan cezaların caydırıcılığının olmadığı, bu kuruluşları denetlemekle görevli kişilerce belirtilmektedir.
- 7) Güvenlik elemanlarınca, tasarruf tedbirleri çerçevesinde tasarruf yapılacak ilk yer olarak güvenlik birimlerinin görüldüğü ve güvenlik personeline verilen bazı teçhizat ve kıyafetin kısıtlandığı bildirilmektedir.
- 8) Özellikle kamu kuruluşlarının güvenlik birimlerinin güvenlikle ilgili sorunlarını üst makamlara iletmekte zorlandıkları, dolayısıyla da sorunlarını çözümlenemedikleri, sorunlarını çözümlenebilmek için sık sık denetlenmek istedikleri denetim elemanlarınca belirtilmektedir.
- 9) Özel güvenlik birimlerini denetlemekle görevli personelin sayıca yetersizliği yanında, tecrübeli elemanların sürekli başka yerlere atanması da, bu birimlerin yeterli denetimini ve verimli çalışmalarını engellemektedir.

Gönüllü Güvenlik ve Türkiye Uygulaması

Gönüllü Güvenlik

Gönüllü Güvenlik, güvenlik hizmetinin sunulmasının diğer bir yolu olup; gönüllü olarak güvenlik hizmeti sunan ve polise yardımcı olan kişi ve kuruluşları ifade eder. Gönüllüler adından da anlaşılacağı üzere gönüllü ve ücretsiz olarak çalışmak üzere kendilerini konsantre ederler (Aydın, 1996a:21). Bu sistemle güvenlik hizmetine toplumun da katkıda bulunmasının sağlanması (Kavgacı, 1997:13-17) amaçlanmaktadır.

Gönüllü Güvenliği yasal yetkisinin bulunup bulunmaması açısından legal gönüllü güvenlik ve illegal gönüllü güvenlik olmak üzere ikili bir ayrım tabii tutarak incelemek konunun daha iyi anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

Legal Olarak Çalışan Gönüllü Güvenlik

Buldukları ülkelerde çalışmalarına yasalarca izin verilen, ayrıca yaptıkları iş tamamen yasal olan gönüllü güvenlik elemanlarını, legal gönüllü güvenlik olarak adlandırabiliriz. Kısaca bu kişiler hem yetki hem de görev açısından yasaldırlar. Kamu ve özel kolluk güçlerinden ayrıldıkları tek nokta ise legal gönüllü güvenliğin gönüllü ve ücretsiz olarak faaliyet göstermesidir. Bu sisteme örnek olarak İngiltere, İtalya ve Hollanda uygulamalarını verebiliriz.

“İngiltere’de tamamen gönüllü olarak polisin yanında bulunan “Special Constabulary” (Özel Güvenlik) ve bir tür komşuluk müessesesi olan “Neighbourhood Watch” (Mahalle Gözetleme) gibi kurumlar mevcuttur (Kavgacı, 1997:21; Menz, 1995:17).

İtalya’da Şehir Melekleri adı altında Roma ve Milano kentlerinde güvenlik güçlerine yardımcı olmak üzere yeni oluşturulan ve ceza yasalarının belirlediği sınırlar çerçevesinde faaliyet gösteren sivil gruplardan bahsetmek mümkündür.¹³

Hollanda’da 26 Bölge Emniyet Birimlerinde yaklaşık 2500 gönüllü polisin bulunduğu belirtilmektedir. Hollanda, gönüllü polis olacaklarda belli şartlar aramakta, gönüllü polisliğe kabul ederek oluşturduğu birimlerden azami istifade sağlayabilmek için bu birimlere ateşli silah eğitimi de dahil olmak üzere teorik ve pratik eğitim vermektedir. Ayrıca Emniyet Müdürlüklerinin gönüllü polislere verdikleri görevler bölgelere göre değişmekte olup; bir kısmı felaketlerde ya da yardım işlerinde veya sokakta devriye görevi verirken, bir kısmının ise kriminal olaylarda ya da tutuklama timlerinde görevlendirdiği gözlemlenmektedir. Yine Hollanda’da, gönüllü polisler de üniforma giymekte, silah taşımakta ve terfi etmektedirler.¹⁴

Ülkemizde ise gönüllü güvenliğin ilk uygulaması, mahsul zamanlarında çapulcu ve eşkıyanın türemiş olması halinde köylüyü yağmadan korumak amacıyla, geçici olarak köy halkından gönüllü köy korucusu görevlendirilmesi şeklindedir.¹⁵

17.10.1996 tarihinde ise T.B.M.M.’de görüşülerek 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na eklenen Ek 6. madde ile denetim mekanizmasını genişletmek ve oto-kontrol sistemini yaygınlaştırmak amacıyla, yetkililere yardımcı olmak üzere, belirli şartları taşıyan kişilere Fahri Trafik Müfettişliği görevi verilmesi¹⁶ kabul edilerek trafiğin denetlenmesi alanında da gönüllü güvenliğin çalışmasına izin verilmiştir.

İllegal Olarak Çalışan Gönüllü Güvenlik

Herhangi bir yasayla çalışmalarına izin verilmemesine rağmen kendi istekleriyle güvenlik güçlerine yardımcı olan veya kendisini güvenlik gücü yerine koyarak

13 “Fahri Polislik”, Polis Dergisi, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, Y:2, S:7, Ankara 1996, s.50.

14 Aynı Kaynak, s.50-51.

15 442 Sayılı Köy Kanunu, Md.74.

16 TBMM.Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 12, SS:99, s.4.

kendiliğinden güvenlikle ilgili faaliyetlerde bulunan kişileri bu kategori içerisinde değerlendirebiliriz. Bu kişi ve gruplar yasal yetkiden yoksun olarak ortaya çıkmışlardır. Ancak bunları yasal yetkiden mahrum oldukları için tamamen zararlı olarak görmemiz de mümkün değildir. Yasal yetkileri olmamasına rağmen yaptıkları işin yasal olup olmamasına göre illegal gönüllü güvenliği İlegal Meşru Gönüllü Güvenlik ve İlegal Gayri Meşru Gönüllü Güvenlik olarak ikiye ayırarak incelemek gerekmektedir.

Burada açıklanması gereken diğer bir husus da; ister meşru, isterse de gayri meşru illegal gönüllü güvenlik elemanı olarak adlandırmış olalım, bu elemanların güvenlik elemanı sıfatlarının sürekli değil, sadece güvenliği ilgilendiren eylemleriyle ilgili olduğudur. Kısaca illegal gönüllü güvenliğin hem tanımlanmasında hem de meşru-gayri meşru ayrımında kişiler değil, kişilerin yaptıkları eylemler önem arz etmektedir.

İlegal Meşru Gönüllü Güvenlik

Herhangi bir yasa ile yetkilendirilmediği halde gönüllü olarak güvenlik hizmeti sunan, ancak yaptığı iş yasalarca yasaklanmadığı (kanunsuz olmadığı) için de kamuca meşru ve yararlı olarak görülen kişi ve grupları İlegal Meşru Gönüllü Güvenlik olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Sadece insanî duygularla yardıma muhtaç olanlara yardım ederek, güvenlik hizmeti alanında faaliyet gösteren kişiler her ülkede bulunmaktadır. Son zamanlarda oluşturulmaya çalışılan Polis-Halk işbirliğinden amaçlanan da güvenlik hizmetlerine bu şekilde vatandaş katkı ve katılımının sağlanmasıdır (Genç, 1995:77-84). Kısaca illegal meşru gönüllü güvenliğin ortaya çıkış sebebi olarak bu tür faaliyette bulunan kişilerdeki, muhtaç olanlara yardım etme duygusunun yanında, devletin bu tür faaliyetlere olan desteğini sayabiliriz. Ancak kamuca meşru sayılabilecek böyle bir vatandaş desteğinin yeterince sağlandığı da söylenemez (İçli, 1995:64). Türkiye’de çeşitli şekillerde güvenlik kuvvetlerine yapılan ihbarlar ile herhangi bir olay, kaza veya doğal felaketler esnasında güvenlik güçlerine yardımcı olan kişilerin yaptıkları faaliyetleri bu kapsamda değerlendirebiliriz.

İlegal Gayri Meşru Gönüllü Güvenlik

Hem herhangi bir yasa ile yetkilendirilmediği için yetkisiz olarak güvenlik hizmeti alanına müdahale eden, hem de yaptığı hareket yasalara uygun olmadığı için yetkisiz ve yasadışı olarak güvenlik hizmeti alanında faaliyet gösteren kişileri illegal gayri meşru gönüllü güvenlik elemanı olarak adlandırmamız mümkündür. Johnston, Vigilant adı verilen bu kişilerin genelde adalet sisteminin, özelde ise güvenlik sisteminin güvenliği sağlamada başarısız kalmalarından dolayı ortaya

çıktıklarını belirtmektedir (Johnston, 1992). Can ve mal güvenliğine ihtiyaç duyan insanların bu ihtiyaçları meşru güvenlik güçlerince tatmin edici bir şekilde karşılanamadığı sürece, güvenlik hizmetine ihtiyaç duyan kişiler, kendi güvenliklerini kendileri sağlama yoluna gitmektedirler. Kısaca illegal gayri meşru gönüllü güvenlik elemanı olarak adlandırdığımız vigilanter meşru güvenlik güçlerinin yetersiz kalmasından dolayı ortaya çıkmakta, bu yetersizlik devam ettiği sürece de devam etmektedir. Çünkü güvenlik ihtiyacı sosyal bir ihtiyaç olup; meşru veya gayri meşru bir şekilde, ama mutlaka karşılanması gereken bir ihtiyaçtır. Ayrıca dikkat çekilmesi gereken bir nokta da; vigilanterin kendi güvenlikleri yanında toplumsal güvenlikle de ilgilendikleri ve kendilerini hiçbir şekilde kayıt altına görmedikleridir (Aydın, 1996b:132). Amerika’da kendilerini polis yerine koyarak bir tür güvenlik sağlamaya çalışan vigilanter kişi ve gruplarının varlığından bahsetmek mümkündür (Aydın, 1996b:21).

Türkiye’nin bazı bölgelerinde ise özellikle terör olayları nedeniyle güvenlik tam olarak sağlanamadığından bu bölgelerde de vigilantizm artmaktadır. Vigilantizme örnek olarak Türkiye’de İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Akın Birdal’a silahlı saldırıda bulunan Türk İntikam Tugayı’nı (TİT) da verebiliriz. İHD Genel Başkanı Akın Birdal suikastının azmettiricisi olarak gözaltına alınan Semih Tufan Gülaltay ifadesinde Türk İntikam Tugayı’nı (TİT) “vatansever insanlar bu çatı altında toplayarak vatan hainleriyle savaşabilmek için kurduğunu” söylemiştir. Ayrıca “vatanıma, milletime kim karşı gelir kim kötülüğünü düşünürse, bu kişi babam bile olsa öldürürüm” demektedir (Suşoğlu, 1998).

Vigilantizmin modern demokrat toplumlarda kabul edilebilir bir güvenlik sistemi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi vigilanter yasa sınırları dışında çalışırlar, yaptıkları işler illegaldir ve yasalar bunlara güç kullanma hakkı da vermemiştir. Ancak yasalarca yasaklanmış olmasına rağmen meşru güvenlik güçlerinin etkisiz veya yetersiz kaldığı alan veya zamanlarda ortaya çıkan vigilanterlere alternatif bir yol getirilemediği ve bu gruplar yargılanmadığı (Aydın, 1996b:132) sürece kötü amaçlı kişilerin bu alana olan rağbetlerinin sürekli artacağı bilinmesi gerekir.

Gönüllü Güvenliğin Avantaj ve Dezavantajları

Gönüllü güvenliğin avantaj ve dezavantajlarına geçmeden önce illegal gayri meşru gönüllü güvenliğin hiçbir şekilde faydasının bulunmadığını ve güvenlik sisteminde hiçbir olumlu katkısının olmadığını belirtmek gerekmektedir. Aşağıda legal olarak çalışan gönüllü güvenlik ile illegal olarak çalışmalarına rağmen yaptıkları iş yasal olan gönüllü güvenlik elemanlarının fayda ve sakıncaları anlatılmaktadır.

Avantajları

Gönüllü güvenliğin bazı avantajlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- a) Polis güvenliğı sağlamada sayıca yetersiz kaldığı için güvenliğı tam olarak sağlayamamaktadır. Gönüllü güvenlik, polisin sayıca yetersizliğinin boşluğunu doldurmayı amaçlayan bir sistemdir.
- b) Polisin bazı siyasî, idarî ve ekonomik nedenlerle etkin olarak çalışmadığı yerlerde güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunabilirler.
- c) Gönüllü güvenlik sistemi ile denetim mekanizmasını genişleterek, oto-kontrol sistemini yaygınlaştırmak, böylece her kural ihlalinin mutlaka görüleceğı ve cezalandırılacağı inancının toplumda yer etmesini sağlamak mümkündür.
- d) Gönüllü güvenlik sistemi ile suçluların daha tedirgin olacağı, suçun işlenmesine ve devamına engel olunabileceğı, dolayısıyla vatandaşlarda can ve mal güvenliğı ile ilgili daha emin hislerin doğabileceğı belirtilmektedir.
- e) Gönüllü ve ücretsiz olarak çalışmaları nedeniyle devlet bütçesine yük olmamakta, dolayısıyla da devletin hem personel, hem de maddî açıdan tasarruf yapmasına yol açmaktadır.

Dezavantajları

Gönüllü güvenliğin bazı dezavantajlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- a) Kötü niyetli kişiler, gönüllü güvenlik elemanı sıfatını elde ederek menfaat ortamı oluşturabilirler.
- b) Gönüllü güvenlik elemanları, amaç dışına çıkarak, kişi özgürlüklerini kendi istekleri doğrultusunda suistimal edebilirler.
- c) Gönüllüler herhangi bir kayıt altında olmadan çalışmak isterler.
- d) Gönüllü güvenlik, modern demokrat toplumlarda kabul edilebilecek bir güvenlik sistemi olarak görülemez.

Gönüllü Güvenlik Sisteminin Türkiye Uygulaması

Her ülkede güvenliğı sağlama işi devletin resmî güvenlik güçlerine verilmiştir. Ülkemizde de güvenliğı sağlama görevi üçüncü başlıkta tanıtılan resmî kurumlara verilmiştir. Bununla birlikte görev, yetki ve sorumluluklarını, çıkarılan 2495 sayılı yasayla belirleyerek özel güvenlik teşkilatlarının kurulmasına izin vererek özel güvenliğin, gönüllü köy koruculuğı sistemi ve fahri trafik müfettişliğı uygulaması ile de gönüllü güvenlik sisteminin güvenlik sistemine destek olmasına izin verilmiştir. Ayrıca ülkemizde, her gelişmiş demokratik ülkede olduğu gibi, polis-

halk işbirliği geliştirilerek halkın polise yardımcı olması da amaçlanmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere ülkemizde gönüllü güvenlik, polis-halk işbirliği yoluyla halk tarafından illegal olarak, gönüllü köy koruculuğu ve fahrî trafik müfettişliği sistemleri ile de legal olarak yapılmaktadır.

Polis-Halk İşbirliği

Ülkemizde son zamanlarda oluşturulmaya çalışılan Polis-Halk işbirliğinden amaçlanan, güvenlik hizmetlerine vatandaş katkı ve katılımının sağlanmasıdır. Ancak kamuya meşru sayılabilecek böyle bir vatandaş desteğinin yeterince sağlandığı da söylenemez. Türkiye’de çeşitli şekillerde güvenlik kuvvetlerine yapılan ihbarlar ile herhangi bir olay, kaza veya doğal felaketler esnasında güvenlik güçlerine yardımcı olan kişilerin yaptıkları faaliyetleri (Aydın,1996a:21) bu kapsamda değerlendirebiliriz. Ülkemizde illegal meşru gönüllü güvenliğe en belirgin örnek olarak 1998 yılında Adana’da,¹⁷ ağustos 1999 günü merkez üssü Gölcük olan ve İzmit, Sakarya, İstanbul, Yalova, Bursa, Bolu, Eskişehir, Zonguldak ve Tekirdağ illerinde etkili olan deprem felaketlerindeki arama-kurtarma faaliyetlerine katılan AKUT (Acil Kurtarma Derneği) ekibinin çalışmaları gösterilebilir. AKUT ekibinin kurtarma çalışmaları Türk ve dünya kamuoyu tarafından takdirle izlenmiş, daha sonra peş peşe meydana gelen Yunanistan ve Tayvan depremlerinde de arama-kurtarma faaliyetlerine katılarak yaptığı başarılı çalışmaları nedeniyle uluslararası bir üne kavuşmuştur. Bu çalışmalar aynı zamanda illegal meşru gönüllü güvenliğin güvenlik hizmetine sağladığı katkıyı bütün çıplaklığıyla ortaya koymuştur. İlegal olarak da olsa yapılan gönüllü güvenlik hizmetinin faydası tartışılmaz. Ancak bu faydanın ölçülmesi de mümkün değildir.

Fahrî Trafik Müfettişliği

Son yıllarda trafik sorununun çok büyük miktarlarda can ve mal kaybına sebep oluşu, ayrıca bu kaybın her geçen gün hızla artıyor olması, kamuoyunun bu konuya olan duyarlılığının yükselmesine ve sorunun çözümü için ek tedbirler alınmasına yol açmıştır. Bu amaçla denetim mekanizmasını genişletmek, oto-kontrol sistemini yaygınlaştırarak her kural ihlalinin mutlaka görüleceği ve cezalandırılacağı inancının sürücülerde yer etmesini sağlamak amacıyla, yetkililere yardımcı olmak üzere, Yasada belirtilen şartları taşıyan kişilere Fahrî Trafik Müfettişliği görevi verilerek, güvenlik hizmetleri alanında ücretsiz ve gönüllü olarak çalışmaları¹⁸ sağlanmıştır.

17 TBMM.Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 12, S:99, s.81.

18 4199 Sayılı Kanunla Değişik 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, md. Ek-6.

Sonuç

Bu çalışmada ülkemizde güvenlik hizmeti sunan kurum, kuruluş ve kişiler incelenmiş, özellikle de özel ve gönüllü güvenliğin, güvenlik sistemimize katkısı üzerinde durulmuştur.

Gerek özel güvenlik, gerekse de gönüllü güvenlik incelenirken güvenlik hizmetini sunan kişi ve kuruluşların yasal yetkileri üzerinde durulmuş, yasal olarak bu alanda faaliyet gösterenler ile illegal olarak çalışanlar birbirinden tamamen ayrılarak incelenmiştir. Ayrıca illegal olarak çalışanların faaliyetlerinin yasalara uygunluğu da dikkate alınarak yaptıkları işin meşruiyeti araştırılmıştır.

Çalışma sonucunda; 2495 Sayılı Yasa kapsamında faaliyet gösteren özel güvenlik teşkilatlarının bazı sorunlarına rağmen güvenlik sistemimize büyük oranda katkısının olduğu,

Herhangi bir yasaya dayanmadığı için güvenlik hizmeti sunma yetkisinden yoksun olarak ve çeşitli adlar altında çalışan özel güvenlik şirketlerinin faaliyetleri yasal olmak şartıyla yine güvenlik sistemimize büyük katkısının bulunduğu,

Ülkemizde gönüllü köy korucusu ve fahrî trafik müfettişi olarak yasalardan yetki almak suretiyle ve herhangi bir ücret almadan güvenlik hizmeti sunan gönüllü güvenlik elemanlarının da güvenlik sistemimize katkısının büyük boyutlarda olduğu,

Yasal bir dayanağı bulunmamasına rağmen, güvenlik görevlilerine yasalar çerçevesinde gönüllü olarak yardımcı olan vatandaşların yaptıkları faaliyetlerin de güvenlik sistemimize katkısının bulunduğu, ancak bu katkının istenilen seviyede olmadığı,

Herhangi bir yasaya dayanmadan güvenlik hizmetleri alanına müdahale eden, yaptığı hareket de kanunsuz olan, illegal gayri meşru gönüllü güvenliğin, güvenlik sistemine hiçbir faydasının bulunmadığı gibi zararının bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Yukarıda bahsedilen haliyle bile güvenlik sistemimize olumlu katkısı olumsuz katkısından daha fazla olan özel ve gönüllü güvenlik sisteminin, yeni çıkarılacak yasalarla hukukileştirilerek, bu alanda bir meslek disiplinine ve standardına kavuşturulması yanında, etkin bir şekilde kontrol ve denetim altına alınması, sektörün sorunlarını giderip, ülke güvenlik sistemine olan faydasını artıracaktır.

Kaynakça

- Aydın, A. Hamdi, (1996a), *Polis Meslek Hukuku*, Ankara: Doğu Matbaacılık.
- Aydın, A. Hamdi, (1996b), "Private and Voluntary Policing Service in Turkey", *Security Journal*, S:7, ss.129-133.
- Aydın, A. Hamdi, (1997), "21. Yüzyıla Doğru Türk Polisinin Organizasyon Yapısı ve Yönetim Sisteminde Postmodern Değişim", *21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu* bildirisini, (ANKARA: TODAİE, 7-9 Mayıs).
- Aydın, A. Hamdi, (2002), "Özel Güvenlik Teşkilatı: Kuruluşu, Görevleri, Yetkileri", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1-2, ss.123-136.
- Bozkuş, Fatoş ve Çilo, Fatma, (1998), "Paranoyak Gecelere Son", *Milliyet*, 20 Temmuz 1998.
- EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), (2000), *1999 Yılı İstatistikleri*, Asayiş Daire Başkanlığı, Özel Güvenlik Bürosu.
- EGM (1996), "Fahri Polislik", *Polis Dergisi*, Y:2, S:7.
- Fındıklı, Remzi, (1997), "Kamu Yönetiminin Kolluk Gücü Olarak Polis ve Polis Yönetiminde Çağdaş Gelişmeler", *21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu* bildirisini, (ANKARA: TODAİE, 7-9 Mayıs).
- Fischer, Robert J., (1987), *Introduction to Security*, USA: Butterworth Publishers.
- Genç, H. Aydın, (1995), "Polis Halk İşbirliğinin Önemi ve Etkin Olan Faktörler", 1. Polis Halk İşbirliği Sempozyumu bildirisini, (ANKARA: Polis Akademisi, 27-29 Mart), ss.77-84.
- Johnston, Les, (1992), *The Rebirth of Private Policing*, London:Routledge.
- Kakalik, James and S., Wildhorn, Sorrel, (1971), *The Rand Report*, California.
- Karaman, Özcan ve Seyhan, Kazım, (2001), "Olumlu ve Olumsuz Yanlarıyla Özel Güvenlik Hizmetleri", *Polis Bilimleri Dergisi*, C:3 S:3-4, ss.149-173.
- Kavgacı, H. İbrahim, (1997), "Polis Organizasyonunda Demokratik Değişim: Bağımsız Bir Polis Şikayet Sistemi ve Halkın Polisliğe Katılımı", *21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu* bildirisini, (ANKARA: TODAİE, 7-9 Mayıs).
- Kuyaksil, Ali, (2000), "155. Yılda Polis Teşkilatının Tarihçesi, Kolluk Kavramı ve Günümüzde Emniyet Teşkilatı", *Polis Dergisi 155. Yıl Özel Sayısı*, Yıl:6, Sayı:22, ss.2-25.
- Kuyaksil, Ali, (2001), *Polis Akademisi Polis Meslek Yüksekokulları Sınavına Hazırlık Kitabı*, Ankara: Kardeş Kitap ve Yayınevi.

- Menzir, Necdet, (1995), “İstanbul Emniyet Müdürlüğü Polis Halkla İlişkiler Raporu”, *1. Polis Halk İşbirliği Sempozyumu* bildirisini, (ANKARA: Polis Akademisi, 27-29 Mart), ss.13-36.
- Suşoğlu, Önder, (1998), “Gülaltay: Birdal ölmeliydi” *Milliyet Gazetesi*, 6 Haziran 1998.
- Şafak, Ali ve Bıçak, Vahit, (1999), *Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis* (3. Baskı), Ankara:Liberte..
- Şafak, Ali, (2000), “Türkiye’de Özel Güvenlik Şirketi Kurma Girişimleri ve Yasal Durumu”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C:2 S:7-8, ss.1-12.
- Şeker, Güven, (1996), “Özel Güvenliğin Dünyadaki ve Türkiye’deki Görünümü”, *Akademik Bakış*, C:2, S:5, s.19-20.
- Tongur, Hikmet, (1947), *Türkiye’de Genel Kolluk*, Ankara:Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Tortop, Nuri; İsbir, Eyüp G. ve Aykaç, Burhan, (1993), *Yönetim Bilimi*, Ankara:Yargı Yayınları.
- Ünal, Çağlar, (2000), *Özel Güvenlik*, Ankara: Mönch Türkiye Yayıncılık.
- Yaşar, Yılmaz, (1998), *Açıklamalı Polis Meslek Hukuku*, Ankara: Başkent Matbaacılık..
- Yılmaz, Ali, (1996), *Özel Güvenlik Sistemi*, Malatya: Okyanus Dağıtım..
- Diğer Kaynaklar**
- Ankara Emniyet Müdürlüğü, Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü, 2000 Yılı İstatistikleri.
- Ankara Emniyet Müdürlüğü, Trafik Tescil Şube Müdürlüğü, Fahri Trafik Müfettişleri Bürosu, 2000 Yılı İstatistikleri.
- Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanun, R.G. 24.07.1981, S. 17401.
- Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik.
- Cumhurbaşkanının 3963 Sayılı Özel Dedektiflik Kanununu veto gerekçesi.
- Fahri Trafik Müfettişliği Görev ve Çalışma Yönetmeliği*, R.G. 1.Mayıs.1997, S. 22976.
- İçişleri Bakanlığı’nın 30.04.1997 Tarih ve 975 Sayılı Genelgesi.
- İçişleri Bakanlığı’nın 08.08.1997 Tarih ve 1979 Sayılı Genelgesi.
- İçişleri Bakanlığı’nın 25.11.1999 Tarih ve 4330 Sayılı Genelgesi,
- Karayolları Trafik Kanunu, 2918 sayılı.
- Köy Kanunu, 442 sayılı.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, 2559 sayılı, R.G. 14.7.1934. S. 2751.

TBMM. *Tutanak Dergisi*, Dönem 19, Cilt 52.

TBMM. *Tutanak Dergisi*, Dönem 20, Cilt 12, S:99.

TBMM'deki 2495 Sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanun'da değişiklik yapan ve kanunun adını "Bazı Kurum, Kuruluş ve Kişilerin Korunması İle Özel Güvenlik Teşkilatlarının Kurulması Hakkında Kanun" şeklinde değiştiren kanun tasarısı.

